

Izhaja
vsak četrtek; ako je ta dan praznik, dan poprej.
Dopisi naj se izvolijo frankovati.
Rokopisi se ne vračajo.
Za inserate se plačuje po 20 vinarjev od garmondvrste za vsakokrat.

MIR.

Vsakemu svoje! — Slovenci! Ne udajmo se!

Velja:
za celo leto 4 krome (2 gld.)
Denar naj se pošilja pod napisom:
Upravništvo „Mira“ v Celovcu,
Vetrinjsko obmestje št. 26.
Naročnina naj se plačuje naprej.

Leto XXI.

V Celovcu, 30. oktobra 1902.

Štev. 44.

Našim volilcem!

Na zaupnem shodu dné 16. oktobra t. l. so se za slovenske okraje v **kmetiskih občinah** (tretja kurija), ki volijo dné 10. novembra, določili sledeči slovenski kandidati:

1. Okraj **Pliberk-Zelezna Kapla**, ki obsega občine: Kotle, Tolsti vrh, Libeliče, Švabek, Libuče, Blato, Možica, Črna, Prevalje, Št. Danijel, Bistrica, Jezersko, Bela:

g. France Grafenauer,

bivši deželni poslanec, posestnik in orglarski mojster na Brdu.

2. Okraj **Velikovec-Dobrlavas**, ki obsega občine Globasnica, Dobrlavas, Žitaravas, Rekarjvas, Grebinje, Škocijan, Velikovec, Tinje, Važenberg, Vovbre, Djekše, Grebinj, Št. Peter, Ruda, Puštrica:

g. Valentin Podgorc,

vikarij v „Marijanišču“ v Celovcu.

3. Okraj **Celovec-Borovlje**:

g. Janez Ure,

župan in posestnik v Šmartnu pri Celovcu.

4. Okraj **Rožek-Beljak-Paternijon**:

g. France Eller,

nadučitelj pri Dev. Mariji na Zili.

5. Okraj **Trbiž-Podkloster**:

g. Janez Ehrlich,

posestnik in poštar v Žabnicah,

Za novi **splošni volilni razred** (četrto kurijo), ki voli dné 5. novembra, je naš kandidat za okraj **Celovec-Velikovec** tudi

g. Janez Ure,

župan in posestnik v Šmartnu pri Celovcu.

Slovenci! Rojaki! To so možje, katerim izkažite svoje zaupanje s tem, da se polnoštevilno udeležite volitev in glasujete zanje. Vsak glas se šteje in zato nobeden naših mož ne sme ostati doma! Če stori vsakdo svojo dolžnost, mora biti zmaga naša!

Pazite na glasovnice in poverilnice (legitimacije), da jih ne zamenjate ali zabite doma!

K volitvi.

Rojaki in sobratje so mi nekako usilili kandidature za deželni zbor; konečno sem jo sprejel, ker nočem biti kriv, da se nam izgubi volilni kraj, ki je bil doslej vedno v slovenskih rokah. Prijatelji so se izražali: če ti nočeš, pa mi tudi ne bomo delali, in tako je vsa stvar prišla do sedanjega položaja.

Razmere v volilnem okraju Velikovec-Dobrlavas niso ugodne. Stare korenine kmeti so nam deloma izumrli, mlajši svet pa — recimo ni politično izobražen, in ljubezni, kakor jo je imel stari kmet do duhovnikov in vere, nima več. Kako da gre kmetu politika v kri — pri davkih, tega naš Slovenec ne razume, ker je le malo mož, ki radi beró dobre časnike; velika množica gleda rajši v kvarte in vrč! Le-ti nevedo, kaj je politika, in težko jih je dobiti ali hraniti za krščansko-slovensko mišljenje.

Stvar je postala še bolj težavna po težkočah, ki jih imamo za zadrugo. Zadruga bi nam morala ljudstvo organizovati in izgajati za misel in prepričanje, da se mora kmet združiti s kmetom, če hoče rešiti svoj dom. Težkoče od zunaj in znotraj: Od zunaj: Ker smo duhovniki ustanovili ta zavod, so nekteri mislili, da se more v njem denar deliti vsakomur, ki hoče poseči v kup;

reveži so mislili, da je dobrodelen zavod, ki bo v prvi vrsti dajal milodare na vse strani; zopet drugi ljudje so mislili, da duhovniki hočemo pri tem ljudi odirati; imeti od njih dobička, in naši nasprotniki so v obilni meri skrbeli, da so se take misli širile: enemu so rekli, da jih odiramo, drugemu, da se bomo ukončali, ker za žito preveč dajemo, tretjemu, da bo moral plačati dolgove, ki jih zadruga napravi. Ta nezaupnost nam dela veliko težavo; poleg tega imamo čez glavo notranjih skrbij: med njimi tudi neizkušnost. Danes mi je rekel nek celovšk trgovec z žitom: počakajte še tri leta, potem bo s skladiščem šlo, pred petletno prakso je nemogoče, da bi človek znal si vse dobro uravnati.

Vendar imam trdno upanje, da pridemo na trdna tla. O božiču dobimo, vsaj upam, v zadrugo izborna mlado, kupčijski popolnoma zmožno moč. Mladi kupec prevzame na se prodajalnico, tako da nam bo vsaj nekoliko obrestoval hišo in bo nadzoroval delavce. Vso knjigovodstvo in računstvo oskrboval bom v bodoče, kakor do zdaj, brezplačno sam, dokler me duhovski predniki pustijo v službi, v kateri sem zdaj.

Mi imamo zdaj za velikovski okraj dvoje skladišč: eno za Nemce, ki jih ni pri nas, drugo za Slovence; in ni dvojbe, da imajo Nemci, dosti ljudi, katerih bi tam ne smelo biti. Po mirnem premišljevanji moramo trditi, da je le naše skladišče na taki podlagi, da bo moglo prosperovati. Zakaj? Če naj kmet dobi v zadrugi toliko, kot na trgu, zadruga sama za-se nikdar ne bo aktivna, ker se ne zasluži toliko, da bi se plačal knjigovodja, hlapci, da bi se obrestoval denar, ki je v poslopiji in prometu. Mi pa imamo poleg skladišča prodajalnico, ki ima namen, plačevati nadzornika zadruge, ne mene, pač pa poslovodja, ki naj na mestu delavce nadzoruje; mi imamo potem v zadrugi za združnike zalogo vina. Ta zaloga ima namen plačati vsaj enega hlapca, tako, da bo žitnica obtežena samo z enim hlapcem in obrestmi in toliko se mora pri žitu zaslužiti. Knjigovodstvo in računanje oskrbim sam, kakor sem omenil, brezplačno. Zahvaljujem se č. č. gg. sobratom, ki so vino jemali iz zadruge, ter tako pomagali že zdaj vzdržati nam naš gotovo velevažni zavod. Da zdaj ni šlo vse gladko, se nikomur ne dá očitati; želja, dobiti zmožnega, mladega človeka, se nam kakor upamo izpolni.

V ljudstvu se vzbuja neka mržnja do duhovnikov; liberalizem mu je prinesel novi nauk; prepričajmo narod s tem obilnejšo ljubeznijo, da je duhovnik res njegov prijatelj, da ljubi ljudstvo, da čuti z njim. In kažimo to ljubav s tem, da radi kaj žrtvujemo. Za nas ni dosti, če damo sem ter tja milodar beraču; mi moramo žrtvovati več; evangelij nam ne sme biti prazna beseda, kažimo, da smo o njem prepričani. Znana je požrtvovalnost naših rodoljubov; ta požrtvovalnost se mora podvojiti, potrojiti in urediti, da bomo vse, kar imamo, dajali tja, kjer je najbolj treba.

Velike narodne potrebe kličejo pomoči: Narodna šola, skladišče, učiteljski dom — treba nam je kmetijske šole, in sicer kmalu. Gledimo, kje bomo zbrali denar; a vse vkup nikakor ne presega naših moči; zamoremo vse, če imamo resnično, odločno voljo.

Národ propada; ne samo naš, drugod je enako. Kmečki stan se ves podira vsled preobilnih stroškov, ki se mu nalagajo; vzgoja ljudstva je taka, da se Bog usmili! Treba bo organizirati kmečke stranke v zadruge, treba bo posle in delavce zavarovati za starost, treba bo zavarovalnic za živino vpeljati na deželi, treba bo napredovati v gospodarstvu, da se bodo zemljišča boljše izkoriščevala, treba je skrbeti za ljudski pouk s časniki in društvi, treba je neprestanih shodov, da vodimo naše mladeniče v boju zoper razširjalce slabih, pogubnih nauk. Vse to čaka, ne na poslance, da pa na mlado duhovščino, ki prihaja ven v národ polna navdušenja, polna ljubezni, polna dobre volje! Hvala Bogu! Le-te mlade gospode v prvi vrsti prosim, da se združijo tesno k pravemu domo-

ljubnemu delovanju, in stare rodoljube prosili bomo ves čas za njihove nasvete in njihovo podporo.

Volitve in njihovi vspeh so nekaj zunanjega — zunanji pojav; kakor zdravo lice priča o zdravem ljudskem življenju; če je lice blede, dajmo zdravila srcu, in če ima ljudstvo zastopnike, kakoršni so zdaj vsaj deloma poslanci v državnem zboru, ali kakoršna je večina v deželnem zboru, potem je treba najprej notranjega zdravja; ko národ znatraj ozdravi, ne bo več treba pri volitvi ljudij prositi, da bi prišli. Če me zaupajoče ljudstvo voli, bom delal, kar zamorem; če me ne voli, bom Bogu hvaležen, da me oprosti velike skrbi. Naj si bo izid tak ali tak, treba je trdneje organizacije, kot je bila doslej, treba bolj živahnega dela, in to moramo takoj pričeti. Na delo tedaj!
Valentin Podgorc.

Volitve in vera.

„Vera nima s politiko nobene zveze, in duhovniki nimajo pri volitvah ničesar opraviti“, tako in podobno govore in pišejo nasprotniki zlasti sedaj pred volitvami z namenom, da bi volilce preslepili in dobili njih glasove za se. In res se dobijo tudi pri nas možje, ki verjamejo tem besedam, in sicer dostikrat možje, ki so drugače pošteni in dobri kristijani, ki pa pri volitvah ravno zaradi svojega napačnega prepričanja gredo z našimi nasprotniki.

V naslednjih vrsticah hočemo tem zaslepljenecem dokazati, da je dolžnost vsakega kristijana voliti le odločno katoliške možje. Poglejmo v ta namen nekoliko na Francosko! Kaj se godi tam?! Brezbožna Combesova vlada zapira samostane in jemlje za se njih premoženje, silovito zapira redovniške šole, kjer se je toliko tisoč francoskih otrok poučevalo zastonj, neusmiljeno z vojaško močjo izganja uboge menihe in nune, ki so toliko dobrega storile francoskemu národu z brezplačnim poukom mladine. In zakaj so vse te grozovitosti mogoče, poprašuje vsakdo začuden? Zato, ker so si francoski volilci izvolili brezverski parlament, v katerem sedé in delajo postave možje, kateri sovražijo vse, kar je katoliško, versko! Glejte torej, v kako ozki zvezi so politika in volitve, pa sv. vera in njene naprave!

Pa utegne kdo reči: Mi pa nismo na Francoskem, pri nas v Avstriji so drugačne razmere, pri nas se gre v prvi vrsti za národnost. Res je, da so v naši Avstriji različni národi, ki si ob volitvah dostikrat stojé nasproti, toda če pogledamo vsemu političnemu gibanju na dno, tedaj moramo reči, v Avstriji v resnici stojita nasproti dve stranki: verska in brezverska, in tako posebej tudi na Koroškem.

A tej trditvi ugovarjajo naši nasprotniki z vso silo. „Saj mi nismo zoper vero, mi nimamo ničesar proti veri, samo proti pogubnemu »klerikalizmu« smo, proti moči duhovnov.“ Tako nedolžno govore in pišejo ob času volitev, ker dobro vedó, da bi se tudi najbolj zaslepljenim pristašem vladajoče nemške stranke odprle oči, ako bi jim odkritosrčno odkrili svoje protiversko mišljenje.

Nemška ljudska stranka, katera je imela večino v deželnem zboru in tudi sedaj ponuja svoje pristaše kot poslance za novi deželni zbor, je dostikrat v dejanju pokazala, da je v resnici zoper vero. V koroški deželni bolnišnici so svetne strežnice. Predlagalo se je, da bi se mesto teh nastavile usmiljene sestre, katere so boljše in cenejše, kakor svetne strežnice, toda nemško-nacijonalna večina ni hotela nekoliko prihraniti deželni blagajni, ni hotela usmiljenih sester zato, ker sovraži katoliške nune kakor francoski brezverci. Skoro na vseh avstrijskih realkah se poučuje tudi krščanski nauk, samo na celovški ne. Vlada je dvakrat predložila predlog za vpeljavo verouka na celovski višji realki, a dvakrat ga je zavrnil deželni zbor. Na Dunaju so izdali svoje dni nemški nacijonalci oklic za „Proč od Rima“, v katerem naravnost pozivljajo ljudstvo za odpad od katoliške cerkve; in ta oklic so pod-

pisali tudi koroški državni poslanci, ki so ob enem tudi deželni poslanci. Toda dovolj! Ali ni tako ravnanje očitno proti veri!

Kdor torej s tem, da se volitve ne udeleži ali pa naravnost s svojim glasom pomaga takim možem, ki so proti veri, v postavodajalne zastope, je sam proti veri in če tudi drugače še tako natančno spolnuje svoje verske dolžnosti; v tej točki kot dober kristijan nikdar in nikoli ne more imeti mirne vesti!

Možje-volilci, ki ste dobre volje, spreglejte enkrat, spoznajete svojo dolžnost, obrnite hrbet nasprotnikom, naj še tako sladko in nedolžno govoré, dajte svoje glasove le odločno katoliškim možem, katere Vam bo priporočila naša stranka! Skrbite vsak po svoji moči, da bodo isto storili tudi Vaši sosedje, prijatelji in znanci!

Iz povedanega je pa tudi jasno, da se duhovnik ne more in ne sme popolnoma odtegniti javnemu političnemu življenju. Dušni pastir je od Boga postavljen varuh in čuvaj sv. vere in njenih naprav. Ako se torej na političnem polju ob času volitev bije boj nevere proti veri, tedaj je duhovnik po svojem poklicu dolžan stopiti v javnost in tu ljudstvo poučevati, svariti, opominjati, z eno besedo pomagati, da zmaga vera nad nevero in njenimi zastopniki.

Drago ljudstvo, drži se svojih dušnih pastirjev, veruj, zaupaj jim ob času volitev! Brez sebičnega namena gredó v volilni boj; nikakih osebnih koristij ne iščejo. Plačilo za politično delovanje duhovnika je grenko: preklinjanje, preganjanje, obrekovanje, jeza, sovraštvo! Kakor hitro bo dovolj odločnih katoliških mož posvetnega stanu, ki bodo sami uspešno v javnem življenju branili sv. vero in njene pravice, tedaj bo dušni pastir z veseljem zapustil politično polje in šel nazaj v zakristijo, kamor si ga že sedaj želé nasprotniki, toda prej pa nikdar ne. Prej ne more, prej ne sme! —al.

„Kmet naj kmeta voli!“

Tako kliče hinavsko v jednj zadnjih števil na Podjurskem razširjena „giftna krota“, imenovan „Štajerc“. Z vso silo zagnali se bodo naši narodni in gospodarski nasprotniki na naše deželnozborske mandate. Zato pa si dobro pogledajte kmete (?), katere nam bodo nemškutarji priporočali. To so večinoma ljudje, ki so od Nemce v do cela odvisni, ali pa poljskega orodja še videli niso. Vaše geslo mora biti: Mi hočemo za poslance sposobne in neodvisne može, ki bodo branili naše kmetске zahteve, ki bodo spoštovali našo vero in ljubili naš slovenski jezik. Premislite dobro, kaj vam ponujajo? Ponujajo samo svoje kandidate, nikjer pa ne porečejo niti z besedico, kaj in kako hočejo delati ti ljudje za vas. Tega vam ne povedo, kaj bi delali, ko bi prišli v deželni zbor, ker dobro vedo, da jih ne bi nikdo volil, ker vedo, da bodo morali v deželnem zboru tako plesati, kakor bi jim godli poslanci iz mest in trgov. Kaj vam pa obljublajo? Določenega ni nič, samo pravijo, da bodo delali (?) za vas (?). Vprašajte jih, naj vam povedo, kaj mislijo o lovskem zakonu! Vprašajte jih posebno, kaj mislijo o kmetških zadrugah. „Štajerc“ je največji nasprotnik zadrug, ker ti kmetom koristijo, kramarjem pa škodijo; zato pa tudi nemškonnacionalni poslanci ne bodo delali za vas, ker oni ne smejo biti drugega mnenja.

Ne pozabite na naše šole. Kako se nam v tem oziru godi, je vam vsem predobro znano. Zato pa pridite na dan volitve, da ne volite izdajic svojega stanu, svojih zahtev, izdajic lastnega rodu; volite poslance, ki bodo zanesljivo skrbeli za vaš blagor! In kakšni ne smejo biti in kakšni morajo biti ti možje, povedo vam besede, katere je spregovoril deželnozborski kandidat na Spod. Štajerskem, g. Roškar. Glasé se: „Kdor se ogiblje duhovnikov, cerkve, tega se ogibajte tudi vi; kdor pa še ima kaj ljubezni do Boga v svojem srcu, tega pridobite. Borimo se za pravično stvar, zato je z nami Bog. Če zmaga slaba stranka, bodo poslanci slabi in slabe postave. Tako bomo še na slabšem kakor sedaj. Zato bodimo edini! Dolžnost je, da gre vsakdo volit; naj se nikdo ne izgovarja. Ako bomo verni, trdni v svojem prepričanju, potem mora naša sveta stvar napredovati in zmagati.“ Krščanski volilci! Dobro premislite gorenje besede in po njih se ravnajte pri volitvah!

Beljaško klepetuljo „K. Nachrichten“ je jako zbedel naš članek: „Nemškonnacionalci in učitelstvo“. Vse, kar je pisano, je in ostane resnica; zato zabavljanje in jeza. Vemo pa, da je prav slabega spomina. Da oni članek še bolj podpremo tudi gledé verskega ozira, opozarjamo jo na sklep, katerega so sklenili učitelji na V. učiteljskem shodu v Celovcu l. 1872. in ki se glasi tako: „Ker se verski poduk (t. j. krščanski nauk) naslanja na verske resnice, katere so dostikrat najočitnejše navskriž s tem, kar uči naravoslovje in kar zahteva vsakdanje življenje, je V. splošni avstrijski učiteljski

shod proti temu, da bi se v šoli sploh učil veronauki!“

Ali zadošča? In take učitelje naj bi podpisalo slovensko, katoliško ljudstvo, njihovim pristašem, nemškonnacionalcem, dalo pri volitvah svoj glas? — Pa že ne!! S—.

Naše šole v deželnem zboru.

Žalostne naše šolske razmere sta letos dobro osvetlila gg. poslanca Einspieler in Grafenauer v seji dné 2. avg. Izvrstne govore podamo tu po stenografičnem zapisniku, ki smo ga dobili še-le zdaj.

Deželni poslanec Einspieler: Včeraj predložili so nam letno poročilo o stanju koroških šol v preteklem letu. Pri glavni razpravi bi rad govoril k V. poglavju: „Pouk in izobražba“. Iz poročila razvidimo, da je splošnih ljudskih šol z nemškim učnim jezikom 285, s slovenskim 4, s slovensko-nemškim 83, skupno torej 372. Zadnje vrste šole so tako imenovane utrakvistične, v resnici so pa le po imenu utrakvistične. O tem razpravljali smo že v razpravah prejšnjih let; zato tudi danes ne bom obširno govoril o utrakvističnih šolah, pač pa govorim, da ne bode kdo mislil, da je naše ljudstvo s temi šolami zadovoljno, ker se nikdo zoper nje ne oglasi.

Kakor sem rekel, utrakvistične šole so samo po imenu dvojezične, v resnici so pa nemške šole, zato bom tudi zoper postavko glasoval. Gre se tu le zato, da se otroci toliko nemščine naučijo, da morejo nemško govoriti in pisati, glavni namen šole pa je in mora biti npravoverska odgoja in izreja. To pa pri sedanjih razmerah ni mogoče. Glavna skrb učiteljeva namreč je, da se otrok nauči nemščine, zato pa ljudske šole po slovenskih delih dežele niso šole, v katerih bi se učil materni jezik, ampak so potujčevalnice; zato pa otroci nimajo odgoje in izobražbe v svojem materinskem jeziku.

Rekel sem: Glavna skrb učiteljeva je, da se otrok priuči nemškega jezika. Po tem tudi merijo in sodijo vspehe v šolah. Slovenski jezik v šoli nima prav nobene veljave; služi jim samo v toliko, da otroke lažje ponemčijo.

Učni red za pouk na slovenskih šolah določuje: „Pojmovanje in jezikovne vaje se morajo pričeti z rečmi, katere otrok okoli sebe opazuje. To se mora goditi v slovenskem jeziku in na njega se morajo potem naslanjati nemške jezikovne vaje, da se otrok privadi nemškemu jeziku.“

O kakem nadaljevanju slovenskega pouka, bodi si kot učni predmet ali kot učni jezik ni v tem učnem redu več govora in podlaga vsega slovenskega pouka je Preschernov abecednik. Vsi predmeti poučujejo se edino le v nemškem jeziku, še celo petje. Slovenski otroci ves čas, kar hodijo v šolo, ne slišijo slovenske pesmi. Pri okrajnih šolskih konferencah, se še nikoli niso bavili z vprašanjem, na kak način bi se dal na utrakvističnih šolah doseči dober uspeh pri pouku slovenskega jezika. Če se okrajni šolski nadzornik, če se deželni šolski svet noče brigati za slovenski jezik, potem se pač ne smemo čuditi, če se tudi učitelji ne brigajo za njega in da še to, kar so znali, pozabijo. Res, da se je ukazalo, da se mora slovenski jezik na utrakvističnih šolah tri ure na teden poučevati. Ukazi so tu, a vspeha nimajo nobenega, zakaj učitelj ali noče poučevati ali pa ne more, ker ne zna. Nikoli še nisem slišal, da bi bil kak nadzornik pri nadzorovanju šol kedaj vprašal, koliko so se otroci svojega slovenskega materinega jezika naučili. Tudi je ukaz tukaj, da se mora na šolah, kjer ni pripravnega prostora za telovadbo, po zimi v dotičnih urah na nemških šolah poučevati nemški, na utrakvističnih slovenski jezik, poleti pa se morajo ure porabiti vsak teden za eden do dveurni izlet.

Kako učitelji spolnujejo ta odlok, vem iz tega, ker še nikoli nisem slišal, da bi se učitelji na kakej šoli ravnali po njem.

Kar pa zadene šolske izlete, pa mislim, da na deželi za šolsko mladino nimajo prav nobenega pomena; na deželi morajo otroci itak po ure in ure daleč hoditi v šolo, kamor pridejo utrujeni, zato je za-nje potem tudi boljše, da si telesno nekoliko odpočijejo; od takih izletov kmetški otroci nimajo nobenega dobička. Zato bi bilo bolje, če se tudi ure, ki so poleti določene za telovadbo, porabijo za slovenski jezik.

V poročilu o šolstvu v preteklem letu nahajam točko, katera se ozira na obiskovanje šole v velikovškem okrajnem glavarstvu. Žalostno je, da je ravno v tem okraju število otrok, ki šole ne obiskujejo, tako veliko. Številke ravno sedaj ne morem povedati, kot vzrok pa navajajo veliko oddaljenost, slaba pota in premalo skrb in hrepenenja za uk. Ne verjamem, da bi bil to vzrok, iz katerega bi otroci ne obiskovali šole. Čudno je to, da se to godi ravno po slovenskih delih dežele; ljudstvo se gotovo ne more ogrevati za

šolo, ko vidi, kakšni so vspehi na naših utrakvističnih šolah; zato pa svetujem, da se s šolami, kakoršne so sedaj, pomete in da se uravnajo tako, kakor je potrebam in željam ljudstva primerno.

Od leta 1868. naprej posrečilo se je šolskim oblastim, da so želje ljudstva, ki se je hotelo učiti nemški jezik, zlorabljali in tako ustvarili šole, kakor jih imamo sedaj; pri tem pa jim ni bila toliko skrb, da bi se naučili nemško, pač pa je bilo njihovo hrepenenje, da nemški jezik postane pri otrocih občevalni jezik.

Ker se razmere na naših utrakvističnih šolah še vedno niso zboljšale, glasoval bom tudi letos, kakor sem že prejšnja leta pri glavnih razpravah o šolskem proračunu rekel, glasoval zoper deželni proračun.

* * *

Poslanec Grafenauer: Šola je bojno polje, je bojišče, na katerem se bije boj za življenje in smrt kakega národa; kakor se meni zdi, je šola za nas koroške Slovence, kolikor pridejo v poštev jezikovne razmere, smrt. Če hočemo pošteno in resnico govoriti, je šola za koroške Slovence kraj, kjer pogubljené čez 6 let mučijo in trpinčijo.

Koliko šole stanejo.

Prvikrat imamo pred seboj poročilo — ki pa nima ne nog ne glave — o delovanju in stanju šol na Koroškem za leti 1900 in 1901. V tem poročilu nahaja se — po mojem mnenju — glavna stvar na zadnjem mestu, zato bom tudi jaz s poročilom od zadej pričel. Glavna stvar za koroški deželni zbor je gotovo — denar. Po tem poročilu — povem le okroglo število — požrejo ljudske šole okroglo poldrugi milijon kron, zakaj nekaj odpade na meščanske šole in druge stroške.

Rekel sem, da bi jaz čisto nič ne ugovarjal grozovitej tej svóti, če bi bila šola v slovenskem delu dežele v resnici taka, kakor jo zahteva ljudstvo, namreč utrakvistična. Ponavljam še enkrat, da nobenemu koroškemu Slovincu ne pade v glavo, da bi dvomil o potrebi in koristi, katero ima, če zna tudi nemški jezik. Mi smo gotovo zadovoljni s tem, da se naučimo tudi drugi deželni jezik. Pri naših šolah se le vpraša: „Kako se ga učimo?“, in tu manjka veliko; tukaj gledajo šolske oblasti pač precej v kraj in ravnajo prenašlo in nepremišljeno, če mislijo, da morajo s poukom nemškega jezika že s prvim letom pričeti. V tem oziru in ravno zaradi tega je tudi razpor med nami Slovenci in večino deželnega zbora.

Predaleč bi prišel, če bi vam hotel ta razpor v deželnem zboru naslikati, in če se tudi tu in tam med seboj spraskamo, zgodi se to vedno še na dostojen način, zato se bom tudi pri svojih besedah držal mej dostojnosti.

Mi plačujemo torej za ljudsko šolo okroglo poldrugi milijon kron, pravim okroglo, zakaj, kakor kaže poročilo, znaša primanjkljaj, katerega bo treba pokriti z dokladami, 1,330.500 kron. Ne merim in sodim pa jaz šole po številki, po svóti, katera se izdaja za šole; omenil sem to le v toliko, da vsakdo vé, da smo Korošci pripravljani tudi, kolikor potrebno, skrbeti za šole.

Kakšni so uspehi?

V proračunu finančnega odseka gledé deželnega zaklada nahajam pri poglavju III.: „Javna varnost in vojaški stroški“ pod točko 3. za „stroške vzdrževanja in za hrano prisilnih delavcev“ svóto 27.346 kron. Nikakor ne trdim, da je ravno šola vzrok, da stroški leto za letom rastejo. Če si pa hočem odgovoriti na vprašanje, zakaj je prav za prav šola, kaj je njen namen, potem pa moram priti do sklepa, da pri šolstvu ni vse v redu, da mora biti nekaj gnjilega, ker moramo za te prisiljence leto za letom tako ogromne svóte plačevati. Da je tudi prejšnja leta bilo treba za njo plačevati, je tudi gotovo, a gotovo pa niso bili tako veliki zneski. Če bi bila šola v resnici to, kar bi morala biti, namreč podlaga omike, če bi se otroci res odgajali in izrejali za koristne ude človeške družbe, potem mislim, bi morala šola vplivati na te razmere.

Žalibog ni tako iz mnogih vzrokov! Če je krščanski nauk na prvem mestu v postavi za koroške šole, — in ne verjamem, da bi se krščanski nauk tako malomarno poučeval, kakor sem slišal iz ust merodajne osebe, od merodajnega člana deželnega šolskega sveta, — potem bi morala biti naša mladina vsa drugačna kakor je dandanes, zakaj šola je samo nadaljevanje odgoje in izreje v domači rojstni hiši. Da mnogokrat in povsod tudi odgoja v domači hiši ni povsem popolna, verjamem; toda mi živimo danes v času, ko so že otroci, ki so bili odgojeni v sedanji moderni šoli, očetje in matere, ki so terej to malomarnost pri odgoji že s seboj v hišo prinesli in se je tudi več otresti ne morejo.

Gospodarski pouk. — Čas učiteljev.

V poročilu stoji nadalje: „Uredba obrtnih, strokovnih tečajev se je prav dobro obnesla, vspehi so na vse strani povoljni; kmetijski tečaji (razredi) se morajo pa boriti še z marsikaterimi zaprekami, posebno, ker nočejo ljudje sprevideti vrednosti, katero prinaša izobražba v gospodarskih rečeh.“

To je resnica! To vem iz skušnje! Od kod pa pride to, da ljudje ne sprevidijo te koristi? To prihaja od tod, ker stariši sami vidijo na lastne oči, da učitelji sami, ki imajo ta pouk, nimajo zmožnosti, da bi otrokom podali potrebni navod pri gospodarskem, kmetijskem pouku. Če tudi učitelji obiskujejo v Celovcu kmetijske tečaje (šole), ni to prav za prav nič. Mnogo in mnogokrat smo se že morali v deželni zboru pečati s prošnjami, v katerih so se učitelji pritoževali o slabem gmotnem stanju. Če tudi učiteljem leto za leto povečujemo njihove plače, nezadovoljnost med njimi bo vedno le večja in večja. Pač nikdar še nismo pogledali na dno, mi nismo navajeni, da bi zlo izruvali takoj s korenino. Kaj pa je glavni vzrok, da so učitelji po deželi tako nezadovoljni? Pravim: na deželi, ne pa toliko po mestih in trgih! Napačno obstoji v tem, ker imajo učitelji po deželi preveč prostega časa. Ali je v mestih in po trgih ravno tako, ne vem. Pomislite, prosim, da živimo v deželi, ki se večinoma peča s poljedelstvom, in mesto da jim vedno povisujemo plače, bi bilo veliko bolj umestno za učitelje, za nje in za nas pa veliko lažje, če bi se tudi učitelji razun s šolo pečali tudi s kmetijstvom, z gospodarstvom. Ti izdatki, ki bi z nakupom zemljišč za šole nastali, bi kmetskemu prebivalstvu in davkoplačevalcem delalo mnogo manj preglavice in skrbi, kakor vedno zboljševanje učiteljskih plač. S tem zboljševanjem prvič ne odstranimo nezadovoljnosti učiteljev, drugič pa se ljudstvu vedno večja bremena nakladajo, ljudstvo se vedno bolj izsesava.

Razun tega pa še nekaj! Če že imamo kmetijske izobraževalne tečaje, če imamo take šole, potem dajmo učiteljem in njihovim „imenitnim“ gospod tudi priložnost, da bodo to, kar so se naučili iz bukev in kar učé otroke, tudi sami delali. Tu vidimo nasprotje, ki pokaže, da se drugače uči, zopet drugače pa dela. Če se vpelje, potem bodo zahteve učiteljev prenehale; dokler pa to ne bo, bodo pa učitelji s svojimi prošnjami nadlegovali vsak deželni zbor; dežela ne bo nikoli pokoja imela. To je vzrok, da učitelji niso zadovoljni s svojimi plačami in s — slabimi časi.

„Nadaljevalni izobraževalni tečaji“, pravi poročilo nadalje, „ustvarili so se vsled § 10. državne šolske postave z dné 2. maja 1883, so v zvezi brez izjeme z ljudsko šolo in trajajo večinoma od začetka novembra do konca aprila; manjšina ima celoleten uk; poučujejo ljudski učitelji 2 do 4 ure na teden, večinoma ob nedeljah.“

Kaznovati ne smejo.

Preidem sedaj na najbolj občutljivo točko pri teh tečajih, pri teh šolah, to je, da se k pouku ne morejo otroci prisiliti in da učitelji nimajo prepotrebne pravice tudi kaznovati, da se vzdrži red! Dragi moji! Jaz poznam na deželi te tičke, ki Bogu čas kradejo, in učitelj bi moral imeti pravico, da nastopi proti njim z vso ostopostjo, drugače jim učitelji in mi nismo kos. Navedem vam lahko slučaje, da se je fantalin v viržinko v ustih postavil zraven učitelja in se mu posmehoval v obraz, ko je šel z drugimi učenci mimo. V šoli vprašal je učitelj drugega fantalina in mislite, da je imel toliko spoštovanja do učitelja, da bi bil pred njim vstal? V obraz mu je dejal: „Zakaj bi jaz vedno pred Vami vstajal?“ Kako pravico, kako oblast in moč pa ima učitelj nasproti takemu pobalinu? Nikar ne mislite, da je bil ta otrok iz kake slabe hiše!

Krščanski nauk v šolah.

Kaj pa naj pričakujemo od takih šol? Čisto nič, če otroci ne bodo prisiljeni, jih obiskovati in če učitelju ne damo pravice, da jih kaznuje, če se na teh šolah tudi ne bo učil krščanski nauk. Ne mislite, da sem jaz eden od tistih, ki hočejo samo krščanski nauk; ne, ampak skušnjo imam, da bo polovica socialnega vprašanja že rešena, če bomo dali ljudstvu vero. Izgovarjate se na znanost, na umetnost in tako dalje! Je že mogoče, da so za nekatere ljudi to prav primerne reči; da bi jim pa vero nadomestile, pa ni mogoče, zakaj vere ne more nadomestiti nobena stvar. Če se ozrete na deželo, potem mi bo moral vsak pameten, trezno misleč človek priznati: „Dajmo ljudstvu vero in socialno zlo se bo za polovico zmanjšalo.“ Da se pa reši še druga polovica socialnega vprašanja, je pa dolžnost in naloga onih, kateri morajo ljudstvo voditi in vladati.

Tudi gledé pouka med tednom bi jaz želel, da bi se ure za krščanski nauk pomnožile; pa ne

samo to! Želel bi tudi, da bi se v učnih knjigah, ki so sedaj za ljudske šole v veljavi, nahajala berila, katera bi blažila nežna otroška srca. Ne trdim, da se nahajajo v knjigah tudi berila, ki opominjajo na Boga, na stvarjenje, na vero, a vse je tako pisano, da jaz s svojo pametjo ne morem vsega razumeti. Kako naj potem kaj takega zapopade otrok z 7, 8 leti? V ta namen bi bili pa prav primerni in bi se dali lahko porabiti Slomšekovi spisi.

Slovenščina v naših šolah.

Kar pa zadene pouk slovenskega jezika po slovenskih delih dežele, je pa popolna resnica, kar je govoril g. poslanec Einspieler.

Povedal sem že in priznal, da ima vrednost nemški jezik tudi za nas Slovence. Gre se le, kakor sem rekel, za: „Kako?“ In o tem „kako“ bom pa bolj obširno govoril.

Vedno pravijo in predbacivajo: Slovenski otroci se morajo nemško učiti, slovensko znajo že od doma!

Moja gospóda! Ali nemški otroci ne znajo že od doma nemškega? Zakaj pa jih še leta in leta poučujejo v njihovem maternem jeziku? Zakaj pa je to? Nemško bodo pač nemški otroci dobro razumeli. To je zato, ker morejo otroci le na podlagi pismenega materinega jezika razumeti to, kar se morajo učiti. Pri nas Slovenceh je gotovo ravno tako; kako pa naj se otroci naučijo nemškega jezika, če v svojem lastnem maternem jeziku ne poznajo in ne vedó pravih pisemskih besedij, če nimajo pravih izrazov in pojmov? Pojme dobi otrok vendar v šoli; če bi se Nemci tudi nato zanesli, da znajo otroci že od doma nemško govoriti, no, to bi nastala prava mešanica! Če so pa odrasli, potem naj se zahteva od njih znanje jezika. To hočemo mi, to zahtevamo, ne pa, da bi otroci nemško tako rekoč samo „ministrirali“. Kaj drugega pa nemški jezik v naših šolah ni, ravno zato, ker ga ne učé na podlagi materinega jezika.

Če hočemo pa to doseči, je prvi pogoj, prva potreba, da se slovenski pouk na šolah razširi, da ne bo omejen samo na utrakvistični abecednik, ki je žali Bog jedino berilo na naših utrakvističnih šolah. Gospóda moja! Prosim Vas: Ali je mogoče, da naj se otrok, ki je od doma Slovenec, iz tega abecednika, ki ima na 46 straneh samo začetne črke, začetne zloge, nauči slovenskega jezika v besedi in pisavi? Kako naj bode mogoče, da bi se otrok naučil nemškega jezika, če mu manjka podlaga? Od tod pride, da potem Slovence, ko so odrasli, imenujete „neumne bindišarje“. Oni ne morejo nič kaj za to. Krivda zadene samo šolo in tiste, kateri nočejo razumeti, da sedanja šola ni prava. Mi Slovenci smo s tem kaznovani, in kdo nas kaznuje? Krivičnost onih, kateri nočejo spoznati, da je edino le na podlagi materinega jezika človeku mogoče, da se nauči kak drug jezik. Dokler imamo torej osemletno šolo, zahtevajmo, da se pouk slovenskega jezika razširi na tri leta. V treh letih se otroška pamet že toliko razvije, da se potem z učenjem nemškega jezika dá kaj doseči.

Št. Jakobska šola.

Kot zgled Vam pa navedem Št. Jakobsko šolo, katera v resnici ustreza vsem zahtevam. Žali Bog napravili so iz nje utrakvistično — že veste kako — šolo in s tem podkopali mir in slogo, ki je že leta in leta vladala v Št. Jakobu. (Poslanec Hinterhuber: Mi nič ni znano o tem.) Gospod sosed! Jaz Vam zatrdim, da je v resnici tako! V Št. Jakobu sem bil večkrat kakor Vi. Kaj drugega sedaj ne omenjam; če hočete slišati več, potrudite se v Št. Jakob in slišali bote tisto, kakor jaz. Šolska občina Št. Jakob, oziroma krajni šolski svet, je bil, če se ne motim, lansko leto s tem zadovoljen, da se z nemškim jezikom prične eno leto prej kakor dosedaj. Če se je občini in krajnemu šolskemu svetu zdelo umestno, da se s poukom v nemškem jeziku mesto s četrtim že s tretjim razredom prične, zdi se mi to pametno in opravičeno; vsa čast njim, s tem so pokazali, da imajo v šolskih stvareh več spoznanja kakor drugi, da ničesar ne pretiravajo. Če bi se Št.-Jakobska zadeva pametno in pravično rešila, ustreglo bi se bilo ljudem; mir bi se v občino povrnil, in v Št. Jakobu bi imeli pravo utrakvistično šolo.

Deželni šolski svet odločil je pa ravno nasprotno. In zakaj? To vé Bog in deželni šolski svet. Če je s tem odlokom ravno tako pravo pogodil, kakor z umirovljenjem slovenskega odpadnika Knappitscha, ne vem.

Pouk na pripravnicah.

Prava dobrotá za deželo je, če se pošljejo možje, kakor je bil Knappitsch, v pokoj. Komur se pa slovenski odpadniki dopadejo, ta naj si ogleduje Knappitscha; kakor je delal ta, tako delajo in rogovilijo drugi.

Gledé izida skušnje sposobnosti stoji pripomba, da nikdo ni delal skušnje za pouk v slo-

venskem jeziku za ljudske in meščanske šole. Dragi moji! To je prav lahko umevno! Slovenščina je od najvišjega do zadnjega urada samo pástorka, ki nima pravice v domači hiši; zato pa tudi dobivamo na deželo učitelje, ki ne znajo slovensčine ali čisto nič ali pa jo za silo lomijo. Krivda pa zopet ne zadene starišev, ampak one osebe, ki so voditelji učnih zavodov. Zoper slovenski jezik mora biti v Celovcu nekako sovražstvo; gospodje bodo že vedeli, kateri zavod imam v mislih.

Vedno nam pravijo in predbacivajo, in to že leta in leta, da imamo premalo slovenskih učiteljev, da torej primanjkuje za slovenske in utrakvistične šole sposobnih učiteljev. Pa pri količkah dobrej volji bi se lahko pomagalo; iz nič seveda ne postane nič.

Še nekaj nimamo, kar bi se pri dobri volji tudi moglo doseči; kaj menim, bodo dotične osebe že vedele. O tem, dokler ne bom izzvan, ne bom govoril in se ne bom spuščal v razpravljanje o dotičnem zavodu.

Iz poročila razvidim, da je prejelo spričevalo zrelosti za ljudske šole 22, za šole z nemškim in slovenskim jezikom samo šest gojencev. Osem gojencev zna slovensčino v toliko, da se na višjih razredih utrakvističnih šol morejo porabiti; nikakor ne dvomim o tem; toda pri dobri volji bi moralo biti število gojencev, ki bi bili sposobni za slovenske šole, primerno številu slovenskega prebivalstva, ki tvori po zadnjem štetju l. 1900. — naj si je napačno — tretjino koroškega ljudstva. V tem oziru zastavili smo svoje moči in bomo skušali, da to zlo odpravimo. Tekom let bomo že videli, ali je bil pomanjkljaj sposobnih slovenskih učiteljev resničen, ali pa da je bil samo „umetno“ napravljen. Za svojo osebo imam jaz zadnje prepričanje.

Učiteljski shod 1. aprila v Beljaku.

Govoriti hočem tudi še o okrajnih šolskih konferencah (shodih). „Gospod deželni šolski nadzornik za ljudske šole je bil navzoč pri 8 učiteljskih konferencah. Izbera kakor razprava o stavljenih vprašanjih je pokazala živahno zanimanje za šolstvo in trezno sodbo. V prav posameznih slučajih skušalo je priti na dan razgrajanje, pa brez vspeha.“

V nekaterih slučajih so torej učitelji pametni, premišljeni, ali 1. aprila t. l. v Beljaku pa niso bili! Tudi tu je bila učiteljska konferenca, katera je imela ta-le posebna znamenja: Prvič: Navzoč je bil tudi deželni šolski nadzornik. Drugič: Predsedoval je zborovanju Kain II. Tretjič: Konferenca bila je prvega aprila. — Pri tej konferenci se je zgodilo, da so udeleženci nasproti učitelju, ki je v zvesti službi osivel, obnašali se razžaljeno in surovo, in sicer tako, da se ta njihov nastop sploh ne more popraviti; ta dan so pokazali učitelji, da pri konferencah ne znajo pametno, trezno misliti, še manj pa pametno, trezno ravnati.

Cerkveno petje.

Poročilo pravi nadalje, da za cerkveno petje skrbé in je gojé le nekatere šole. Pa zakaj? Kdo pa je vzrok? Ali ni pretirana, prenapeta prostost, s katero hočete osrečiti vse ljudi? Če bi se bili učitelji na pripravnicah, kakor nekdanj, učili cerkvene glasbe, cerkvenega petja, potem bi cerkveno petje še sedaj gojili in zavoljo tega bi jih ljudstvo nič manj ne spoštovalo kakor nekdanj. Ali bi bilo morda preveč, ali bi bil morda smrten greh, če bi šel učitelj v nedeljo v cerkev in tam vodil cerkveno petje? Vprašam vas, ali bi bili ljudje potem z učitelji manj zadovoljni, ali bi morda učitelji zavoljo petja imeli večjo škodo ali manjši dobiček, kakor ga imajo sedaj, če hodijo na igre, na lov, ribarit ali na druge take zabave in pri tem bi rekel, padajo v vodo, se prehlajajo in dni in dni ne morejo poučevati? Da na mnogih šolah res skrbé za petje, verjamem; pouk v petji pa se mi pri sedanjih razmerah ne zdi ravno tako potreben, ker le malokateri učitelj razume kaj o petji, in če kaj razume, kaže in razvija svojo spretnost veliko rajše pri kakem pevskem društvu, kakor pa v šoli pri jednoglasnem petju, ker dalje tako ne pridejo. Če bi šel učitelj v cerkev in če bi ga deželni šolski nadzornik tam nadzoroval, potem bi se lahko prepričal o učiteljevem pobožnem obnašanju. O tem pa, ljubi Bog, ni govora! To morate priti Vi, gospod nadzornik, v Žabnice in še na nekatere druge kraje, tam bote še našli verne, poštene učitelje; v verskem oziru so mnogi prav slabi.

„Računanje“. V tem oziru bo menda poročilo najbolj pravilno sestavljeno. Reči moram, da vse poročilo ni pristransko, ampak nepristransko sestavljeno, zakaj tu se glasi: „Vspehi so skoro skozi in skozi vsled metodičnega obravnavanja povoljni, na mnogih krajih celo prav dobri.“

Glavni pomanjkljaj je, da se ne ozirajo na stvarne razmere pri danih nalogah, mnogokrat tudi nevednost od strani mlajših učiteljev. Če bi bili starejši tudi tako neumni, bi pač plačo zastonj vlekli.

Gledé branja ne morem ničesar reči, ker sam nisem učitelj. Gospodje mi lahko verjamejo, da se jako zanimam za šolske stvari in bi se v nje rad vglobil. Kakor rečeno, sem odkrit človek in hočem le, da se obstoječe napake pri ljudski šoli odstranijo.

Poročilo pravi nadalje: „Obravnava beril, ki kaže vseh pouka, je pa na prav obilo šolah jako zaozerala.“ To bode pa gospod nadzornik gotovo bolje vedel kakor jaz. Resnica je, da otroci mnogokrat ne razumejo tega, kar so brali. Posebno opazujemo to na utrakvističnih šolah; če je tako tudi na nemških šolah, ne vem, pač pa je v slovenskem delu dežele, ker z nemškim jezikom prežgodaj začnejo in učitelji na ta način trpinčijo ter mučijo otroke in sebe. Učitelji sami pripoznavajo, da sedanja uravnava šol ni za nič, da ni primerno in ni se čuditi, da učitelji napravijo marsikake — skoro bi rekel — kaznjive pregreške. Učitelji niso krivi, ampak zistem, ki se mora kmalu, ali vsaj v kratkem času predrugačiti.

Dogajajo se slučajni, kateri bi se učiteljem prav lahko prebacivali; a tega ne bom izkoriščal in tudi ne trdim, da bi bili učitelji odgovorni za svoje ravnanje, ampak zistem, in če se učiteljem nakladajo kazni, niso učitelji krivi, ampak zistem, katerega se vse tako krčevito oklepa.

Poročilo okrajnih šolskih svetov je za deželni zbor manjšega pomena. Pritrditi pa moram poročilu, ko pravi: „Okrajni šolski sveti rešili so 24.842 vlog; tretjina pripade na šolske zamude in na prošnje gledé oproščenja čez poletni čas, tretjina pa na šolske zadeve, ki nimajo posebnega pomena.“

To je resnica; okrajni šolski sveti pečajo se z vsako malenkostjo do skrajne meje, da vsak človek lahko spozna, da je to samo njihova prevzetnost. Na vsak listič dajo ti številko in nadlegujejo krajne šolske svete z delom, ki nimajo vrednosti ne za šolo, ne za okrajni šolski svet.

Veliko bolj pa me zanima šolska knjižnica; število knjig je, kakor kaže poročilo, veliko, čisto nič pa ne pove, ali se nahajajo tudi slovenske knjige v njih. Kolikor jaz poznam šole, vem, da slovenskih knjig ni. Ali se morda nemški gospodje boje slovenskih knjig? Nasprotno vem, da so se nekateri učitelji prav nepovoljno izrekli proti slovenskim knjigam. Če ne spada to v področje krajnih šolskih svetov, naj ta nedostatek odpravi deželni šolski svet.

„Nazorni pouk služi jedino le jezikovnemu uku, posebno na utrakvističnih šolah.“

Verjamem, pa kako služi? Nazorni pouk je pričetek ponemčevanja naših otrok. Učitelji, katere imamo na svojih šolah, so le nekateri, ki bi znali slovensko; malo pa je zmožnih, da bi otroku povedali v maternem jeziku, v slovenščini, tudi pravi izraz o stvari, o predmetu, katero hočejo razlagati. Teh izrazov naši učitelji nimajo, jih ne poznajo, zato si morajo pomagati z nemškim jezikom. Pojem, izraz se otroku vbije v glavo, in če otrok zapusti šolo, ga ravno tako in še bolj hitro pozabi, kakor si ga je prej počasi priučil.

O telovadbi govorili so že gospodje tovariši. Jaz menim, da je za šole na deželi nepotrebna in sem prepričan, da brez vsake nevarnosti lahko odpade in na mesto nje naj se vpelje pouk v nemškem ali slovenskem jeziku; ljudstvu bo s tem mnogo bolj ustrezno kakor z raznimi sprehodi, katerih so otroci siti, še predno pridejo v šolo; otroci imajo tako dovolj priložnosti, da se gibajo in zletajo.

Obnašanje učiteljev.

Kakor vidim, izpustil sem jedno točko. Glasi se: „Versko, politično in нравno obnašanje učiteljev je vse hvale vredno.“ To je pa res preveč! Versko obnašanje učiteljev imenovati hvalevredno! Če se temu dopade, ki je sestavljal poročilo, naj se mu dopade, meni se ne, ker sem prepričan, da je pri večini učiteljev versko prepričanje in krščansko obnašanje postranska stvar. Želeti bi bilo, da bi bili učitelji vsaj toliko verski, kakor so kateheti, ki poučujejo verouk v šoli. Mi bi bili s tem prav zadovoljni, če bi imeli učitelji vsaj toliko vernosti; pri sedanjih razmerah od učiteljev ne moremo več zahtevati, ker sicer bi se to ne strinjalo z napredkom in učitelji morajo v prvi vrsti biti napredni. Gledé političnega obnašanja se pa izraz „hvalevredno“, gospod nadzornik, veliko bolj in lepše priklada. Samo to ste še pozabili povedati, v kaki smeri delajo politiko. O, pač, nekaj je že prav prijetnih, izvrstnih mož, s katerimi se dá govoriti, s katerimi bi se dalo tudi delovati.

Jaz ne sodim vseh, katere nam je gospod nadzornik poslal na deželo. Starejši učitelji so v političnem oziru povsem drugačni. Oni vedo, da so učitelji, posvetijo se samo svojemu vzvišenemu poklicu, stoje otrokom kakor odraslim s svojim svetom ne strani, ne mešajo se v politične strankarske boje in spolnujejo dolžnosti svojega poklica, da jih moramo občudovati. Toda mladi učitelji,

to so tisti, rekel bi „rudokopi“, ki delajo pod zemljo na način, da ga ne moremo več odobravati. V obraz se delajo prav lepe, so sladki in zviti, za hrbtom bi pa človeku najrajše strgali kožo raz život še pri življenju. (Dr. vitez Metnic: To ni res!) Pa je res! Jaz vam, če hočete, še druge velike resnice lahko povem. Ne bom rekel, da je splošno vedenje in obnašanje učiteljev tako, a da bi bilo hvalovredno, pa zelo dvomim. Po mojem mnenju naj bi se bil izraz „hvalevredno“ opustil in mesto njega postavil: „vsega priznanja vredno nemško-nacionalno.“

Da krajni šolski sveti nalogo, ki jim je dana, izvršijo, je njihova dolžnost, in če krajni šolski svet noče tega storiti, kar bi za šolo moral storiti, potem ne zasluži imena „krajni šolski svet“! Samo na ta način bi si jaz lahko razlagal, zakaj učitelji zahtevajo, da naj se krajni šolski sveti odpravijo. To bi bil pa velik prestop zoper pravice ljudstva in zoper obstoječe naredbe.

Jaz končam svoje besede; ker se pa razmere v slovenskem delu koroške gledé šole še čisto nič niso izboljšale, glasoval bom tudi jaz proti proračunu deželnega šolskega zaklada.

Za izbornim govorom g. Grafenauer-ja sta posegla v razpravo tudi celovski podžupan g. vitez Metnitz in deželni šolski nadzornik Palla, ki sta ponavljala stare publice nasprotnikov.

Odgovorila sta jima gg. Grafenauer in Einspieler.

Grafenauerjev drugi govor.

Nekaka nevolja zavladala po deželnem zboru, ko se jaz v drugič oglasim za besedo. Opomnim pa gospode, da imam tudi jaz pravico, da se poslužujem poslovnega reda koroškega deželnega zbora. Preje sem v svojem govoru na nekaj pozabil, na kar me je opomnil še le g. deželni šolski nadzornik. To je namreč, kakor je on rekel, „izpraznjenje razredov“.

V šmohorskem okraju n. pr. razredi niso prenapolnjeni, prazni ali prav pod ničlo pa tudi niso. Razredi bi se prav močno izprazniti dali, ko bi oproščenje čez poletni čas opustili, zato pa vpeljali šestletni pouk. Nató sem prej pozabil. Veliko zlo za naše šole so oprostitev čez poletni čas, posebno se to vidi v šmohorskem okraju (nadzornik Palla: 65 odstotkov!). Tudi drugod ni brez takih oprostitev, v našem okraju je pa najhujše. Te oprostitev so zlo za vse šolstvo; moje največje veselje je, če morem kot član šolskega sveta tu in tam kako šolo obiskati. Najbolj pogosto pa si ogledam naše šole, če mi pripušča čas, in jaz, ki vendar nisem šolan, ampak sem samo domač odgojevalec, pridobil sem si skušnjo, da otroci vsled oprostitev nimajo samo škode, kar se tiče napredovanja v uku, ampak da postanejo tudi нравstveno mnogo slabši, kar bi vse izostalo, če bi odpadle šolske oprostitev čez poletni čas. Te oprostitev pa niso samo zavira za učence, ampak tudi za učitelje. Segajo jako daleč, in samo tak jih more soditi in preceniti, kateri med ljudstvom živi in tudi dobro vidi. Kaj pa naj začne učitelj z otroci, ki čez poletje niso hodili v šolo z otroci, ki so sedaj postali veliko bolj leni, ki so pa tudi že mnogo pozabili? Tega ne more nikdo tajiti. Kaj naj stori? Ali naj z otroci, ki so bili čez poletje doma, zopet vse ponavlja in naj druge otroke pusti pri miru in se ne briga za nje, ali naj pa skrbi in gleda samo na tiste, ki so tudi čez poletje hodili v šolo? Ne to, ne ono ni pravo. Na drugo stran pa ljudstvu zopet ne smemo očitati, če se v tako obilnej meri poslužuje teh šolskih oprostitev; zakaj ljudstvo, ki se dandanes peča s poljedelstvom, z gospodarstvom, je v strašanski stiski, in to stisko pozna in razume samo tisti, kateri živi med ljudstvom. Ne smemo jim čisto nič zameriti, da se te pravice tako močno poslužujejo, ravno tako kakor je dognana resnica, da je glavno zlo našega šolstva jezikovno vprašanje in šolske oprostitev.

Revščina in krizi s posli so na deželi veliki, zelo veliki! Jaz zahtevam šestletni šolski pouk, brez oprostitev čez poletni čas, pač pa se mora vpeljati nedeljska šola. S tem bi bilo ljudstvu veliko bolj ustrezno in pomagano, kakor sedaj, ko imamo osemletno šolo samo na papirju. Zaduži dve leti so za otroka samo velika zavira, doseže se pa nič; pač pa se napredek v šoli zadržuje in krati. G. nadzornik je tudi rekel, da je po mojih besedah šola vzrok vsega, kar ljudstvo dela. V koliko je pa sokriva, tega pa ni povedal. To mu pustim veljati, da šola sama ni na vsem tem kriva, pač pa tudi stariši, in sicer v tisti meri. Tudi v tem oziru mora imeti človek skušnjo, ako hoče ljudsko življenje prav spoznati. Žalibog so razmere med kmečkim prebivalstvom take, da jih mož, ki resno misli, ne more odobravati, in res bi bilo želiti, da bi se vrnil nekdanji stari časi. Gospoda moja! Marsikaj bi vam lahko v tem oziru v dokaz povedal, pa nočem govora

raztegati, ker se morda še kak drug gospod oglasi k besedi.

G. deželni šolski nadzornik je tudi rekel, da je z otroci v šoli v št. Kancijanu prav lepo nemško govoril. To mu tudi verjamem! Ko bi otroci v sedanjih naših šolah ne znali nemško „ministrirati“, potem bi vspeh v naših šolah bil res prav za nič. Mi ne zahtevamo, da bi že otroci nemško znali govoriti, mi samo zahtevamo, da bodo možje znali nemško toliko kakor jaz, zato bo pa treba otroke tako učiti, kakor so mene učili moji učitelji.

Ne bom trdil, da ima vsak take zmožnosti za uk, kakor jih morda meni pripisujete. Nikdar in nikakor pa ne dvomim, da bodo vspehi pri odraslih ljudeh od cela drugu, če bode šola drugače uravnana. Mi zahtevamo, da se nemščina tako poučuje, da bo ostala otrokom v glavi, in jaz trdim s popolno pravico, da se kaj takega more doseči le na podlagi maternega jezika. Da so otroci v 2. razredu v št. Kancijanu prav dobro razumeli besede: ackern, säen, Mehl mahlen, Brot backen (= orati, sejati, mleti, kruh peči) itd., iz sra verjamem.

Take besede prinesejo otroci že od doma s seboj. G. deželni šolski nadzornik bi gotovo dosegel ravno tako dobre vspehe, če bi bil otroke izpraševal o pojmi: jesti in piti. Vse drugo skušnjo bi si bil pa g. nadzornik pridobil, če bi bil otroke vprašal kaj pomenijo besede: obrtnik, odvetnik, orožnik itd. Če bi bili vi to storili, potem bi imeli vse druge pojme o vednosti ali bolj nevednosti otrok v drugem razredu, kar se tiče jezikovnega znanja.

Omenil je tudi zborovanje učiteljske zveze v Beljaku. Verjamem rad, da pri takih zborovanjih ne more tako poseči vmes, kakor bi bilo želiti, Toda besede grajanja bi bile — če tudi le prisiljene — gotovo na pravem mestu. Starejši učitelji se s surovim nastopom nasproti nadučitelju iz Mariji na Zili, kolikor je meni znano, niso strinjali. Jeden članov učiteljske zveze je nadučitelja dan poprej celo ustmeno na zbovovanje povabil.

Kar se tiče nakupa zemljišč in posestva za učitelje, menil je g. nadzornik, da bi ne bilo dosti sveta za to. Jaz pa pravim: Sveta dovolj! Sveta dobimo dovolj. Mi pač ne potrebujemo toliko zemlje, da bi morali vedno vihteti rovnico in motiko, pa tudi ne toliko, da bi morali zanemarjati svoj poklic. Če bi se pri šolah, kjer je mogoče, napravila majhna gospodarstva, potem bi vedne zahteve učiteljev po zvišanju plač odpadle. In to bi veliko več izdalo, kakor vse svote, katere se morajo leto za leto izdajati za zboljšanje gmotnega stanja učiteljev.

Gotovo imamo več zemlje, več posestva kakor denarja v blagajni. Kjer pa ni nobega posestva, ki bi se nakupilo za šolo, tam gotovo tudi ni nobenega kmetijskega tečaja. Če ni potrebe, čemu potem ustanovljati kmetijske tečaje? V Plajberskih Rovtah (Bleiberg-Kreuth) na pr. ne bodo nikdar potrebovali kmetijskega tečaja, pa ga tudi ne bodo napravili. Takih krajev je pa več.

Član deželnega šolskega sveta g. dr. vitez Metnic — mislim, da ga ravno sedaj ni tukaj — me je ali napačno razumel, ali pa me ni hotel razumeti, če je mislil, da sem deželnemu šolskemu svetu očital pristranost. To ni resnica. Čudno pa se mora vsakemu zdeti, ako gledé rešitve kake zadeve že naprej zve dobro polovico, da se njegove prošnje ustrezne, naposled pa dobi ravno nasprotno v roke. In če mislite, da je g. deželno-vladni svetnik v Beljaku, Ivan Schuster, pod vplivom g. župnika iz št. Jakoba, potem se v našem deželnem zboru jako daleč motite, g. župniku pa ste s takimi mislimi napravili prav lep poklon.

Možaki pa, ki so prišli h g. vitezju dr. Metnicu v pisarno, da bi on izročil in zagovarjal zahtevo, da se št. Jakobska šola prenaredi — bilo jih je 25 — so slovenski odpadniki iz št. Jakoba, kateri napadajo in pobijajo vsako šolo. Bodite prepričani, da to zahtevajo samo ljudje, ki se drugače za šolo nič ne brigajo. Tisti pa, ki so prinesli prošnjo za premembo št. Jakobske šole, so pa dovolj znani „Mačkovi hlapci“.

G. poslanec dr. vitez Metnic je rekel, da bi mi učitelje prav radi imeli, če bi šli v slovenske dele dežele in tam delovali za nas. Gospoda moja! Govorimo odkrito! Če bi bili narodni, bi jih gotovo rajši imeli in nikakor se ne bojim, da bi kaj takega ne izrekel javno. Ali ni ravno od Vaše nemško-nacionalne stranke tekom zadnjega časa, dasi ne javno in očitno, ampak zasebno, prišel glas, da so ravno učitelji bili, ki so se pri zadnjih volitvah najbolj skazali?

Poslanec Einspieler: Govoril bom čisto kratko. K jednej točki govora g. deželnega šolskega nadzornika bi rad še nekaj pripomnil. Naše pritožbe obstoje v tem, da se na naših utrakvističnih šolah poučuje premalo slovenščine. G. nadzornik nam je res pokazal lepe vspehe, katere so dosegli

z nemškimi jeziki, in katere je on našel. Ni pa povedal, kakšni vspehi so se dosegli na utrakvističnih šolah kar se tiče slovenskega jezika, tudi kaj takega ne omenja poročilo o šolstvu v preteklem letu. G. nadzornik je tudi priznal, da je v resnici izdan odlok gledé vpeljave 3 učnih ur za slovenski jezik. Jaz sem pa pripomnil, da bi se moral odlok glasiti: Ako stariši za svoje otroke zahtevajo, da se tolovadbe oprostite, morajo se ure, določene za telovadbo, porabiti za slovenski jezik. Meni vsaj se zdi odlok nedosleden; enkrat pravi: K pouku hoditi morajo vsi otroci. Če morajo torej vsi hoditi, potem pač ne sme biti odvisno od volje starišev, ali naj pošiljajo svoje otroke k pouku ali ne. Prej že sem omenil, da učitelji tega odloka ali nočejo spolnovati, ali pa ne morejo. Da je to resnica, prepričan sem se sam. V mojih rokah je šolsko spričevalo, katero je pisal šolski vodja neke utrakvistične šole, ki zna slovensko prav dobro. In v tem spričevalu ni nobenega reda za drugi deželni jezik! Stariši sami želijo, da bi se njihovi otroci učili tudi slovensko, ali stariši se udajo vplivu in prigovarjanju dotičnih učiteljev. To se učiteljem vedno lahko posreči, da stariši odnehajo od svojih zahtev; pripovedujejo jim o stroških, katere bodo imeli, češ knjige bodo 5 gld. veljale itd. In to ljudi preplaši. Deloma pa učitelji ne morejo spolnovati tega odloka, ker vsi učitelji na utrakvističnih šolah slovenskega jezika ne znajo.

Če vse to dobro premislimo, je gotovo vsakemu jasno, da naše utrakvistične šole niso dvojezične šole, ampak ponemčevalnice. Da bodo pa učitelji tudi odlok spolnovali, da bodo slovensko podučevali, je pa potrebno, da bodo učitelji tudi slovensko znali; dokler tega ni, učitelji tudi tega storiti ne morejo.

Tudi mora biti in je potrebno zadostno število slovenskih učiteljev. Zato pa mislim, da storim prav, ako g. deželnega šolskega nadzornika prosim, da bo novoustanovljenemu društvu, slovenskemu „Učiteljskemu domu“, kateri ima nalogo, da na učiteljsko pripravnico pripelje gojence, ki bodo zmožni slovenskega jezika, **blagohotno** naklonjen.

Dopisi.

Velikovec. (Utopljenko) so dné 18. t. m. popoldne trije mestni delavci potegnili iz Drave; obvisela je z nogami ob eni kozi tukajšnjega dravskega mosta. Utopljenka je 64 let stara, močna ženska s sivimi lasmi; nosila je rdečo jopo in dve spodnji janki, na nogah nogavice in čevlje. Okrog vratu je imela majhen križec in zlate uhane v ušesih. Zadnje tri reči se hranijo na tukajšnjem občinskem uradu. Dnó 20. t. m. je bila utopljenka po dovršeni komisiji na tukajšnjem mestnem pokopališču pokopana. Utopljenka je bila učiteljeva vdova Marija Mihorl iz Rožeka.

Pliberk. (Nesreča.) Pri neki hiši blizu koldovra kopali so globok vodnjak. Ko so spuščali vanj železno trugo, v kateri so spravljali prst iz vodnjaka, se je težka truga odklenila, padla 10 metrov globoko nekemu delavcu, ki je bil noter, na glavo ter mu napravilo globoko rano. Prepeljali so ga v Celovec v bolnišnico.

Št. Danijel nad Pliberkom. (Pazite na deco!) V št. Danijelu nad Pliberkom se je vtopilo dné 20. oktobra v mlaki pred hišo dve in pol leta staro dete Šumnikove dekle. Zagradite mlake in pazite na deco!

Iz spodnjih krajev. (Kako znajo!) Mestna občina Velikovec razposlala je na razne občine hektografrana pisma z naslovom: „Na občino N. N. v roke g. župana“. Pismo nima znamke in ima zato opombo: „Službeno poštine prosto“. In vsebina pisma? Vabijo na volilni razgovor v gostilno „pri pošti“ v Velikovcu, podpisan je državni poslanec Čare-Pavkar, ki bo predstavil kandidata za deželni zbor, Plešivčnika-Tempoharja. Vprašamo: Od kod pa ima g. Čare tako dovoljenje, da se poslužuje občinskih uradov, da mu ni treba plačati poštine? Prosimo za odgovor!

Medgorje. (Shod.) Dnó 12. vinotoka se je vršilo zborovanje naše podružnice sv. Cirila in Metoda. Kljub neugodnemu vremenu se je sešlo tako mnogo število občinstva, da je bila prostorna Martinčeva gostilna natlačena. Domači g. župnik je v svojem govoru kazal na nevenljive zasluge slovanskih blagovestnikov za Slovane ne samo v verskem oziru, temveč tudi v duševnem probujenju. Izmislila sta si pisavo za Slovane, takozvano Cirilico, zbirala sta okrog sebe nadarjene mladeniče in može, predstavljala sta bogoslužne knjige v slovanski jezik ter vpeljala slovansko božjo službo. V njunem smislu dandanes delujejo podružnice sv. Cirila in Metoda. Po končanem govoru se je predstavljala igra: „Jeza nad petelinom in kes.“ Dekleta so igrala izvrstno. Gospodinja Matilda se je odlikovala po naravnem obnašanju in govorjenju, dekli Kloti in Justina po izbornem kretanju in

odločnem, lepem govoru, dekla Mali in botra Urša pa po nevstrašenem nastopu. — Igri je sledilo splošno in živahno odobravanje. — Splošen smeh pa je zavladal, ko je „gramofon“, najnovejši govorilni stroj, napel svoje strune. Ta umetni stroj govori, poje, se smeji in jucka. Pozno v noč je udeležence izvrstno zabaval, vmes pa je naš vrli pevski zbor pod vodstvom g. Blaža Kordaža lepo prepeval mile slovenske pesmi. Razšli smo se z zavestjo, da že dolgo nismo uživali tako izvrstne in nedolžne zabave.

Področica. Kar so združeni ljudje domačini enkrat trdili, namreč da bo potok Rožica gospodom inženirjem, ki gradijo novo železnico, delal preglavice, se že spolnuje. Da dobijo električno moč, so potok pregradili in nabirajo vodo, katero po ceveh peljejo k strojem, ki bodo elektriko delali. Minuli teden pa je potok pokazal kar zna. Zavoljo močnega deževja je prihrumelo malo več vode in ta je razdrila most, ki so ga imeli čez potok k drugi bolnišnici in nabiralnik za vodo pri mostu je zasula s peskom, da so morali menda en cel dan pesek ven metati. In to je bila še le majhina vodica; kaj bo šele, ko se bo sneg v vigredi tajal?

Rožek. (Šla je v Dravo.) V torek dné 14. t. m. se je zgubila vdova po nekdanjem tukajšnjem učitelju iz svojega stanovanja z besedami: „Bom šla, da me ne boš več videl“, katere je rekla svojemu sinu. In res je več ni bilo, kajti v petek so jo na Spodnji Bistrici našli mrtvo v Dravi pri bregu. Ker je niso mogli hitro brez ladije ven potegniti in je ponoči Drava zavoljo velikega deža začela naraščati, jo je voda zopet naprej nesla. Ali je nesrečna žena res sama v vodo šla ali po nesreči noter padla, se ne more vedeti. Uzrok je pa gotovo — žganje.

Rožek. Janez Ček, črevljar v Rožeku, kateri je bil, kakor smo naznanili v 26. številki „Mira“ od dné 26. junija t. l. zaradi izgredov pri občinski volitvi v Lipi obsojen na tri dni zopora, nam sedaj naznanja, da je bil z razsodbo od dné 9. sept. 1902 te kazni oproščen.

Škofice ob vrbskem jezeru. (Blagoslavljanje hiše za brizgalnico.) Do zdaj škofiška požarna bramba ni imela hiše za brizgalnico, ampak je hranila svoje orodje v mežnariji. Ker ni bilo upanja, da bi požarna bramba sama mogla ono hišo sezidati, je prevzela to delo občina in jo letos na svoje stroške dokončala. Blagoslovljenje se je vršilo v nedeljo po sv. maši ob zelo slabem vremenu. Popoldan je imela požarna bramba cellega rožeškega okraja vajo, pri kateri je načelnik — g. nadučitelj iz Domačal — imel nagovor, v katerem je povzdigoval zasluge* g. učitelja Bohatte, a g. načelnika Bürger-ja, kateri je nadzoroval zidarje, imel skrbi in pota, še omenil ni! Vidiš, kam pes taco moli?

Logavas. (Razno.) Raplnovo hišo v Logavasi je kupil za 2350 gld. mežnarjev sin, čevljar Janez Žvan. — Gostilno in prodajalnico pri Lőkšu, katere najemnik je bil do sedaj g. Miha Šlajher, je prevzela Viktorija Vrabl p. d. Srienova za letno najemnino 245 gld.

Šteben pri Bekštanju. (Ogenj.) Kako je hudourje včasih tudi k sreči, kaže sledeči slučaj: V sredo dné 22. okt. popoldne je začelo iz temnih oblakov liti, kakor s škafa. Bilo je okoli 7. ure na večer, kar se iz Zagoričan sosedne vasi prikaže rudečesvitla ognjena zarja in zajedno začne tudi plat zvoná zvoniti. Gorelo je v Zagoričah v sredi vasi pri Koratu — skedenj in hiša. Vsa vas je bila zares v največji nevarnosti, ker hiše so tesno skupaj postavljene. Ker je pa silna ploha bila, požiralni ogenj bližnje hiše ni mogel vneti. Med tem pa so hitro prišle tudi sosedne požarne straže in ognjegasilci na pomoč, ter so požar zaдушili. Ako bi se bil ogenj en dan poprej oglašil, bi gotovo vsa vas, ki šteje čez 20 številčk, z vsem imetjem do tal pogorela. Le silna deževna burja, — čez katero se morebiti tolikokrat hudujemo, je bila tukaj največja sreča za vso vas!

Sv. Višarje. (Konec romanja.) Z rožensko nedeljo se je kakor navadno zopet končalo sv. višarsko romanje. Od začetka je vreme strahovito nagajalo. Cel mesec maj in polovico junija je z malimi izjemami skoraj neprenehoma snežilo ali deževalo, zavoljo tega so bile tudi vigredne romarske procesije bolj slabe, da smo se že bali, da bodo letošnje romanje daleč zaostalo za drugimi leti. Toda obrnilo se je na bolje. Meseca julija, avgusta in tudi še septembra bilo je vreme še dokaj povoljno, in v tem času prišlo je toliko romarjev, kakor že več let ne, in število romarjev se je v primeri z drugimi leti celo povišalo. Posebno mnogoštevilne so bile meseca avgusta procesije ali „kompanije“ iz Goriškega. V sredo pred sv. Lorencem prišla je lepa procesija iz Bovca s tremi duhovniki. Procesija iz Bovca bila je obljubljena že leta 1808. in po nekem drugem viru že leta 1757. povodom strašnega požara, ki je divjal v Bovcu in hotel uničiti celo vas in po-

končati gozdove. Od tega časa prihajajo Bovčani vedno vsako leto se priporočat Materi Božji. Imeli so tudi dobro izvežbane cerkvene pevce seboj. Dnó 9. avgusta je prišla pri jako slabem vremenu procesija iz Eibiswalda. Romarji iz tega kraja so ponemčeni Slovenci, kar se jim takoj pozna na obrazih, govoric in sploh na celem obnašanju. Prinesli so letos seboj lepo mašno knjigo. Teden pred Velikim Šmarnom so prihajale navadne procesije iz Brda in sploh goriške okolice, in sicer letos v jako obilnem številu, kakor že več let ne. Te procesije se odlikujejo po lepo ubranem ljudskem petju in po iskreni pobožnosti. Ganljivo je, ko se od cerkvenih vrat pomika cela procesija na kolenih lepo v redu do glavnega oltarja in okoli njega glasno popevajoč svoje, rekel bi narodne Marijine pesmi. Znajo tudi prav lepo natrkavati na zvone. Jako veliko romarjev je bilo na Veliko gospojnico, še več pa jih je prišlo na ta dan zvečer, ker sta razun drugih romarjev prišli dve veliki procesiji iz Šenčurja pri Kranju s posebnim vlakom in Marijine družbe iz Bleda in okolice s svojo krasno zastavo. Veličastna procesija je zopet prišla dnó 19. avgusta iz Ribniške dekanije na Kranjskem s posebnim vlakom, broječa okoli 900 romarjev. Razun omenjenih prišlo je meseca avgusta in septembra še več večjih ali manjih procesij, in skupnih slovenskih in nemških, tako da število letošnjih romarjev precej presega ono od lanskega leta. S posebnim veseljem moram še omeniti, da je število duhovnih romarjev letos največje, kar jih je kdaj zapisanih v spominski knjigi; bilo jih je 170. Tudi mil. knez in škof celovski je bil dnó 4. junija na Višarjah ter je posvetil dva nova krasno izdelana mramorska oltarja. Sv. obhajil se je delilo 21.000, sv. maš pa se je bralo 639. Bilo bi seveda še lahko veliko več obhajancev, ali primanjkovalo je dostikrat spovednikov. — Lahko trdim, da imajo sv. Višarje veliko prihodnost, ker so se ljudje zopet začeli zanimati za planine. Vrla ziljska podružnica slovenskega planinskega društva kaj veliko stori za povzdigo Višarj s popraviljem in zaznamovanjem potov in stez. Ima na Višarjih tudi svojo lepo opravljeno sobo. Drugo leto pa se bo ravno pod sv. Višarjami v svetovnoznani divno-krasni Zajezeri zidala velika slovenska planinska kočica ali planinski hotel. Ker bo nedvomno ta kočica za narodno stvar velikega pomena, mora se vsakemu rodoljubi priporočati v podporo, komur je le količkaj ležeče na tem, da ostanejo divne planine in gore okoli sv. Višarj slovenske, ker Nemci že imajo tam svojo kočico in naglašajo že Zajezero za nemško.

Novičar.

Na Koroškem.

Nasprotni kondidatje. Iz nemških listov smo izvedeli, da so nasprotniki postavili za kmet-ske občine sledeče kandidate: Za okraj Piberk-Zelezna Kapla Jan. Edlman-a, trgovca in gostilničarja v Libeličah. Ta mož je veren pristaš in sotrudnik „Štajerca“; obljubil je tudi že novo cesto, katere pa gotovo ne bo zidal. Sami Libeličani ga ne marajo. Pravijo, da je boljše, da pridno prodaja smodnik, kakor da sili v deželni zbor! Slovenski kmetje za poslanca ne potrebujejo moža, ki je tako veren pristaš „Štajerca“, marveč bodo glasovali za našega neustrašenega Grafenauer-ja! — V okraju Velikovec-Dobrlavas imajo za kandidata J. Plešivčnika p. d. Tempoharja z Rude, ki je bil že večkrat naš protikandidat. Volilci v tem okraju naj pokažejo, da ne marajo „bauernbundarja“ za svojega zastopnika! — V okraju Celovec-Borovlje so postavili nasprotniki za kandidata znana naša „prijatelja“ Franceta Kiršnerja, p. d. Razaja, v Žihpoljah in poštarja A. Wieser-ja v Škofjem dvoru. Oba sta znana kot strastna nasprotnika Slovencev in naši možje naj jim pokažejo z glasovnico, da ju ne marajo! — V okraju Beljak-Paternijon kandidirata stara poslanca M. Oraš-Oštinjak in Jos. Huber. Slovenci naj gredó v boj za vrlega g. nadučitelja Eller-ja. — V okraju Trbiž-Podkloster so postavili za kandidata dr. M. Abuja v Celovcu. Slovenski volilci se bodo raje odločili za svojega domačina, g. Janeza Ehrlich-a! — V četrti (splošni) kuriji kandidira od liberalne strani v okraju Celovec-Velikovec celovski podžupan dr. G. Metnic, od socijaldemokratične pa g. Pressien. V skupini Beljak-Borovlje-Podkloster itd. je liberalni kandidat župan Breitegger v Kellerbergu, socijaldemokratični pa urednik Riese.

Koroška v državnem proračunu za l. 1903. Splošna državna potreščina znaša za 1903. leto 1.726.225.436 kron, lansko leto presega za 37 milijonov kron. Številke za Koroško so sledeče: 1. Ceste 270.280 kron. 2. Reguliranje Drave 140.000 kron. 3. Uradna poslopja v Špitalu 40.000 kron. 4. Za uk in bogočastje 448.758 kron. 5. Za Ziljo in Rajbelj 138.389 kron. 6. Sodniško po-

* Bog blagoslovi take zasluge in nas reši novih!

slojce v Brežah 19.104 kron. 7. Podpore železnicam itd. 82.300 kron. Pastorka je — poljedelstvo. Številke govore!

Št.-Jakobska šola. Poroča se nam, da je ministerstvo rešilo priziv št.-Jakobčanov v zadevi tamošnje šole za Slovence ugodno. Šola torej ostane uravnana tako, kakor je bila doslej. — Tudi učitelj g. Fr. Čebul, katerega je deželni šolski svet prestavil v Vogrče, ostane v št. Jakobu v Rožu.

Duhovske zadeve. Č. g. Jernej Pšeničnik ne pride kot mestni kaplan v Pliberk, ampak se je povrnil kot provizor v št. Jurij na Vinogradih; č. g. Franc Lasser, kaplan v Šmihelu, je prestavljen za mestnega kaplana v Pliberk. — Število bogoslovcev znaša letos 47, in sicer jih je v I. letu: 13, v II. 12, v III. 11 in v IV. 10. Slovencev je 19.

Kaplan Šimen Mikeln †. Po daljši hudi bolezni je dne 25. t. m. ob 1/2 3. ure zjutraj v bolnišnici usmiljenih bratov v Gradcu umrl č. g. Šimen Mikeln, kaplan v Pliberku. Pokojnik se je porodil dne 26. oktobra 1876 pri sv. Križu nad Črnečami in bil v mašnika posvečen dne 20. julija 1899. Služboval je za kaplana v Vetrinju, Šmihelu nad Pliberkom in v Pliberku, ter je bil obče priljubljen. Truplo so prepeljali v Črneče in tam pokopali dne 27. oktobra. N. p. v m.!

Po slovenskih deželah.

Važna razsodba. G. dr. Jurij Hrašovec je bil vložil pri celjskem magistratu prošnjo za priznanje domovinske pravice, in sicer v slovenskem jeziku. Mestni urad je pa slovensko prošnjo naravnost zavrnil, in to zavrnitev je potrdil tudi deželni odbor v Gradcu. Državno sodišče, na katero se je pritožil dr. Hrašovec, je pa razsodilo, da sta mestni urad celjski in deželni odbor štajerski grešila proti paragrafu 19. osnovnih državnih zakonov; kajti po drugem odstavku tega zakona so vloge na oblastva dovoljene v vseh v deželi navadnih jezikih in oblastva so jih tudi dolžna sprejemati v vseh teh jezikih, ne gledé na jezikovno znanje vlagatelja. — Zapomnimo si tedaj dobro, da morajo tudi na Koroškem oblastva sprejemati vsakojake slovenske vloge, in sicer ne samo c. kr. oblasti, ampak tudi samoupravni ali avtonomni uradi, kakor n. pr. deželni odbor, mestni in občinski zastopi.

Križem sveta.

Goljufija nad goljufijo. Ni še dolgo, kar je na Dunaju poneveril židovski uradnik Jellinek denarnemu zavodu „Länderbank“ 4 1/2 milijona kron, že poročajo časopisi o drugih podobnih goljufijah. V Pragi v posojilnici sv. Vavclava so prišli na sled primankljaju, ki tudi znaša nad dva milijona kron; krivi so nekateri sleparski uradniki. Na Dunaju jo je pa popihal poštni uradnik Hroch z 55.000 kronami poštnega denarja. Poštenost, kje si?!

Poslano.

Za vsebino tega spisa je uredništvo odgovorno le toliko, kolikor določa zakon.

Liberalna stranka v Škofičah se kolikor mogoče trudi, da bi tam izpodkopala moj ugled in vpliv pri ljudstvu. Laž in obrekovanje so njim zato dobrodošli pripomočki. S pričami morem dokazati, da sta 1. dva izmed učiteljeve stranke govorila o meni: „Da sem jaz učitelju nasproti v obličje prijazen, sicer pa sovražen; da sem ga jaz sam poprosil, da bi mesto njega smel poučevati v šoli, — a da sem potem naznanil okrajnemu šolskemu svetu, da on zanemarja šolo.“ Kako bi mogla ta dva to govoriti, če bi njim ne bil povedal učitelj?

Vprašam torej očitno gospoda nadučitelja Mat. Ožgan, ali je to res govoril? Če ne — od kod moreta ta dva to notranjo šolsko zadevo vedeti? Če pa ste tako govorili, tako je to podlo obrekovanje. Kdaj ste šolo zanemarjali, vem sicer in tudi krajni šolski svet, — a ne takrat, ko ste imeli dopust radi ljudskega štetja, tudi ne takrat, ko sem vas jaz nadomestoval — ampak študent Gregor Bürger. Pa tudi tega jaz nikdar nisem naznanil in tudi ne krajni šolski svet.

2. Ste gospod nadučitelj govorili — tudi to s pričami dokazem, — da jaz nisem hotel hišo za brizgalnico popoldne blagosloviti. Tudi to je popolnoma laž.

O blagoslovljenju hiše za brizgalnico jaz nisem sicer z nikomur govoril, kakor z g. načelnikom požarne brambe, t. j. z g. Mart. Bürger-jem, kateri je prišel k meni na rožnovensko nedeljo po sv. maši s prošnjo, da bi prihodnjo nedeljo dne 12. okt. blagoslovil hišo. Rekel sem mu, da sem pripravljen jo blagosloviti, kedarkoli je požarni brambi všeč. Če hočejo popoldan, moram priti še-le po blagoslovu, katerega imam ob 2. uri v Logavasi. Blagoslov ob 1. uri imeti, ne gre lahko, ker tega ne morem več v Logavasi naznaniti, v Škofiče pa le malokdo z Logavasi pride k popoldanski božji službi. Načelnik je nato predlagal, da bi hišo blagoslovil predpoludne, ker bi sicer za vajo bilo premalo časa.

3. Ste g. nadučitelj govorili, „da jaz trikrat nisem odzdravil, ko me je nekdo pozdravil. — Če se je to res zgodilo, tako mi tega nobeden pameten človek ne bi mogel zameriti, ker vé, da ne vidim vsega, posebno ker med potjo dostikrat kaj berem. A da bi vedoma ne bil odzdravil, ni resnica. Sicer pa povejte mi tista imena, čas in kraj.

Na ta vprašanja prosim odgovor. Če odgovorite v kakem časopisu, podpišite ime, da vem, s kom imam opraviti. Resnice se ne bojim, pač pa lažij. Brez zamere!

Štefan Singer,
župnik in tajnik krajnega šolskega sveta.

Gospodarske stvari.

Današnje stališče gledé gnojenja. (Konec.) Uspehi poskusov, ki smo jih omenili zadnjič, bi bili vsekakor potrebni preizkušnje s strani državnih ali avtonomnih preskuševališč, česar pa ne utegnejo. Taka dela jim nakladati, bi tudi ne bilo prav. Ona niso postavljena, da bi služila poedinim zasebnim podjetjem, marveč širnim slojem kmetijskega ljudstva, veliki stroki kmetijske kemije. Že za strokovno izobraženega kmetovalca je bilo težko proučevati obilico uspehov raznovrstnih poskusov in poiskati za sebe pravo in porabno, kaj pa priprost kmet, ki se bavi le z izvrševanjem praktičnih del na svojem posestvu in k večjemu v zimskih mesecih utegne kaj brati!

Njemu je čisto nemogoče dobiti pregled čez vso snov, in zadovoljiti se je moral s tem, kar je morda ujel v tej zadevi pri predavanjih potovalnih učiteljev. Veliko posameznosti se je spravilo že na dan, ali v preobilici takih objavljenj so se zopet poizgubile; zaradi tega je nedostajalo velikega enotnega pregleda čez vsa vprašanja o gnojenju. Vrh tega se je često dogajalo, da se uspehi poskusov v piskrih niso strinjali s poskusi na polju. Spoznavši to napako, so učenjaki jeli postopati enotno prizadevajoč si gnojilni poskus prilagoditi praksi ter isti poskus prirepati pod različnimi podnebnimi razmerami in po raznih delih dežele.

Strokovnjak prve vrste, ravnatelj kmetijsko-kemijskega preskuševališča na Dunaju, Dafert, je o priliki učnih tečajev za praktične kmetovalce na Dunaju dne 5. marca podal izboren pregled o sedanjem stanju gnojilnih vprašanj. Vsi kmetovalci naj bi se o njem obvestili. Pretresuje se za nas praktike važne točke in podaja navodila.

Med vsemi gnojili ostane hlevski gnoj najvažnejše gnojilo. Kako je z njimi prav ravnati, zlasti da se ohrani dragoceni dušik, o tem so mnenja različna. Kakor je znano, je pred nekaterimi leti prof. Soxhlet priporočal, naj bi se blato in sealnica zbirala vsak posebej in se šele ob porabi na polju zmešala, da bi se zabranilo tvorjenje hlapnih plinavih dušičnatih spojin. Temu naziranju nasprotuje kemik Deherain. On trdi, da se tvorjenje hlapnih dušičnatih spojin na gnoju more zabraniti, če spravimo gnoj iz hleva takoj na gnojlišče in ga tukaj večkrat poškopimo z gnojnico. To ravnanje se je v praksi itak spoznalo za pravilno in se je na umno urejenih posestvih tudi izvrševalo.

Tržne cene.

Letni sejem v Celovcu, dne 27. okt. 1902.

Ime blaga	na birne		na hektolitru		Prignalo se je
	K	v	K	v	
pšenca . . .	10	—	12	50	661 konj
rž . . .	8	70	10	87	4 pitana vola
ječmen . . .	6	50	8	12	206 vprežne vole
oves . . .	4	60	5	75	67 junce
turšica . . .	6	60	8	87	277 krav
pšeno . . .	13	60	17	—	37 telica
fižol rdeč . . .	—	—	—	—	18 pitanih svinj
krompir . . .	1	80	2	92	— prascev
grah . . .	—	—	—	—	
ajda . . .	7	10	8	87	

Pitani voli so po 316 K do 495 K, vprežni voli po 235 K do 300 K, krave po 124 K do 310 K.

Promet je bil srednji.

Loterijske številke od 25. oktobra 1902.

Dunaj 12 40 88 57 55
Gradec 69 62 44 18 89

Današnja številka obsega šest strani.

NAZANILA.

Kot kuharica

želi pri kakem gospodu duhovniku v službo stopiti v tej stroki dobro izurjena ženska srednje starosti. Dopisi naj se v tej zadevi pošiljajo upravnistvu „Mira“ v Celovcu.

Prodá se

Urbanova kmetija s 30 orali polja v Gorijah pri Humbergu, občina Kotmaravas. Dopisi naj se pošljejo posestnici Neži Kropivnik, p. Kotmaravas na Koroškem.

Razprodaja radi preselitve.

Uljudno dajem na znanje, da razprodajam celo

zalogo manufakturnega blaga

kakor tkanine, sukna za ženske in moške obleke, barhente, platno, kotone, svile, volnene rute, ogrinjače, podlage za obleke, plahte za konje in koce,

po tovarniških cenah in nižje.

Proseč prav mnogobrojnega obiska, ostajam velespoštovanjem

Edvard Grüner v Pliberku.

Izvrstne in najnovejše

domače mline

brez kamnov in valjarjev, ki zmeljejo 3 krat več nego drugi, in se dajo lahko goniti z vsako silo, kakor tudi vse kmetijstvu potrebne stroje, posebno škoporeznice s patentovano napravo, da se pri delu nikdo ne more poškodovati, ki so zelo trpežni in delajo jako fino, prodaja ter prevzame vsa v to svrhu spadajoča dela pod jamstvom in po najnižji ceni

Josip Božič,

kmet in gostilničar v Dolini pri Pokrčah. Pošta Grabštanj (Grafenstein) na Koroškem.

Kovačnica

se dá v najem v Sepcu pri Grabštanju od 1. novembra t. l. naprej. Pri kovačnici je tudi skedenj in hlev. Več pové Val. Rohavnik p. d. Melhar v Sepcu, p. Grabštanj.

Tomaž Swetina, zaloga strojev,

Celovec, velikovška cesta št. 22, priporoča vse vrste stroje, gepeljne s postavljanjem vred. Za vsako postavljanje se jamči eno leto. Če kak stroj ali gepelj ne ugaja, se prvi brezplačno zopet odstrani, stroji se zamenjajo.

Kolesa in šivalni stroji

najnovejšega sestava.

Vsi stroji

na obroke ali gotovo plačilo.

Stari stroji se zamenjajo.

Vsaki mlin oddam za 8 dni na poskušnjo; če ne ugaja, ga vzamem nazaj.

Patentovani Excelsior-mlin „Rapid“ z dvojnimi sitom.

Poprave se sprejemajo in po ceni računijo. — Nimam agentov, zato je vse mnogo ceneje.

Za obilna naročila prosi udani

Tomaž Swetina,
Celovec, velikovška cesta št. 22.

Brinjevec,

natorni, staro in oblečano blago, 1 liter 2 kroni 40 vin., 3 litri franko po pošti za 9 kron. Fina, stara slivovka, liter za 2 kroni, pošiljam proti povzetju.

Egidij Jeglič,

Selo, pošta Žirovnica na Gorenjskem.

Razprodaja!

Po smrti svojega soproga prodajam vso hišno opravo, kar je imam v zalogi, po kolikor mogoče najnižjih cenah.

E. Zufer,

vdova mizarskega mojstra, Celovec, Vetrinjsko obmestje št. 8.